

Γ. ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ (ενδεικτικά παραδείγματα)

Εργασία για το σπίτι

Να μελετήσετε τους πίνακες που παρατίθενται στις σελίδες 190-196 του σχολικού σας βιβλίου και να ομαδοποιήσετε τα ποσοτικά δεδομένα τους σε ευρύτερες κατηγορίες.

Με βάση την εργασία σας αυτή να συνθέσετε ένα σύντομο ιστορικό κείμενο (150-200 λέξεων) με σκοπό να εξηγήσετε τεκμηριωμένα στους συμμαθητές σας βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο του μεσοπολέμου και την εν γένει οικονομική εξέλιξη που παρατηρείται κατά την περίοδο αυτή.

Εργασία για το σπίτι

Αφού μελετήσετε από το σχολικό εγχειρίδιο το κεφάλαιο «**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ**» να καταγράψετε επιγραμματικά τους παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο του μεσοπολέμου.

Στη συνέχεια να ιεραρχήσετε αυτούς τους παράγοντες κατά σειρά αύξουσας σημασίας, αφού προσδιορίσετε με σαφήνεια το κριτήριο βάσει του οποίου προτείνετε αυτή την ιεράρχηση.

Άσκηση για το σχολείο

Να παρατηρήσετε προσεκτικά τις φωτογραφίες που παρατίθενται στη σελίδα 197 του σχολικού σας βιβλίου και να περιγράψετε αναλυτικά ό,τι βλέπετε.

- Ποιαν εντύπωση αποκομίζετε από την αρχική σας παρατήρηση;
- Αν υποθέσουμε ότι δεν διαθέτουμε άλλες πηγές άντλησης πληροφοριών για τις συνθήκες ζωής των προσφύγων στην Ελλάδα, ποιες πληροφορίες παρέχουν αυτές οι φωτογραφίες;

- Υπάρχουν «εικόνες» στη ζωή σας που έχουν κάποια σχέση με ό,τι εικονίζεται;

Άσκηση για το σχολείο *

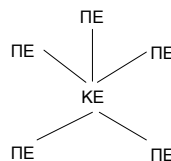
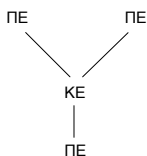
«Η κατάσταση των εργαζομένων κατά την περίοδο του μεσοπολέμου στην Ελλάδα»

Με κέντρο την έννοια **ΑΝΕΡΓΙΑ**, να ταξινομήσετε, υπό τύπον ακτίνων ενός άστρου, τις συνέπειες του φαινομένου της ανεργίας στην κατάσταση των εργαζομένων, όπως αναλυτικά παρουσιάζονται από τον Κων. Βεργόπουλο, με βάση το σχετικό κείμενό του που παρατίθεται στις σελίδες 195-196 του σχολικού σας βιβλίου.

* Η άσκηση είναι η πρώτη μιας σειράς «ασκήσεων σε σχήμα άστρου», οι οποίες προτείνονται στο παρόν τεύχος με στόχο την ανάγνωση και κατανόηση ενός ιστορικού κειμένου. Τις ασκήσεις αυτές παρουσιάζει και διεξοδικά αναλύει ο Γ. Γιαννόπουλος στο βιβλίο του «Δοκίμια θεωρίας και διδακτικής της Ιστορίας», απ' όπου παραθέτουμε ένα κατατοπιστικό απόσπασμα:

«Κατά το στάδιο της επεξεργασίας της νέας διδακτικής ενότητας, στη διάρκεια μιας διδακτικής ώρας ή ως εργασία στο σπίτι για την ανάγνωση

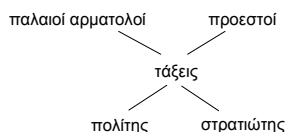
- μιας γραπτής πηγής
- ενός αποσπάσματος ιστοριογραφικού κειμένου
- ενός κεφαλαίου ή μιας παραγράφου από το σχολικό εγχειρίδιο, μπορούμε να προσφεύγουμε σε ορισμένου τύπου ασκήσεις, οι οποίες, από το σχήμα που παίρνουν, ονομάζονται ασκήσεις (σε σχήμα) άστρου. Κάθε άσκηση άστρου έχει ως βάση μια κεντρική έννοια (ΚΕ), με την οποία συνδέουμε, γιατί έχει σχέση μ' αυτή, άλλες περιφερειακές έννοιες (ΠΕ). Τοποθετούμε τις ΠΕ στα άκρα ακτίνων που ξεκινούν από την ΚΕ, όπως για παράδειγμα:

Αλλά ας δούμε πώς εργαζόμαστε στην ακόλουθη πηγή:

«Αι δύο τάξεις των παλαιών αρματολών και των προεστών, αντίθετοι πάντοτε και ωθούμενοι το ένα μέρος κατά του άλλου, ποίον να υπερισχύσει, έφερον πολλάκις τον κλονισμόν και τον εμφύλιον πόλεμον και εμπόδιζαν την πρόοδον μας. Ούτε ο πολίτης ππαιγει ούτε ο στρατιώτης της επαναστάσεως δια τας διαιρέσεις και τα πάθη παλαιών αρματολών και προυχόντων» (Νικόλαος Κασομούλης, *Ενθυμήματα Στρατιωτικά*, τ. 3, Αθήνα 1942, σ. 626).

Από μαθητή, ομάδα μαθητών ή την τάξη, μπορεί να επιλεγεί ως ΚΕ η λέξη του κειμένου *τάξεις* και ΠΕ οι λέξεις *παλαιοί αρματολοί*, *προεστοί*, *πολίτης*, *στρατιώτης*, οπότε θα σχηματισθεί το ακόλουθο σχήμα άστρου:

Διαφορετικό θα ήταν το αποτέλεσμα αν ως ΚΕ είχε επιλεγεί π.χ. ο εμφύλιος πόλεμος: στην πρώτη περίπτωση το ενδιαφέρον εστιάζεται στη διάκριση των κοινωνικών τάξεων, ενώ στη δεύτερη με ΚΕ τον εμφύλιο πόλεμο στα αίτια, στην ευθύνη των κοινωνικών ομάδων και στις συνέπειες του εμφυλίου.

Με τις ασκήσεις (σε σχήμα) άστρου επιδιώκουμε:

1. την κατανόηση ενός ιστορικού κειμένου,
2. την αποδόμησή του, για να πετύχουμε την ανάγνωσή του από διαφορετικές οπτικές γωνίες,
3. την πολύπλευρη ανάγνωση του κειμένου που μελετούμε, ώστε να αποκαλυφθούν μηχανισμοί, να απαλλαγούμε από στερεότυπα, να αναπτύξουμε ιστορική σκέψη, ιστορική κρίση, ιστορική συνείδηση.

Οι ασκήσεις αυτού του τύπου (στο σχολείο ή στο σπίτι, στον πίνακα ή στο τετράδιο, σε ομάδες ή ατομικά), εφόσον καλούμε τους μαθητές να δράσουν, για πολύ χρόνο δεν είναι εύκολο να φτάνουν στην τελειότητα. Χρειάζεται υπομονή, μέχρι να αποκτηθεί η ικανότητα.

Όταν επιχειρούμε μια τέτοια άσκηση, αφήνουμε την τάξη να επιλέξει την ΚΕ, χωρίς να απογοητευόμαστε όταν οι επιλογές των μαθητών είναι διαφορετικές από τις δικές μας. Η ιστορική τους σκέψη θα διαμορφωθεί ύστερα από πολλές προσπάθειες. Κι αυτό πρέπει να γίνεται χωρίς να βιαζόμαστε και, το κυριότερο, χωρίς να βιάζουμε τις συνειδήσεις τους...»

Γ. Γιαννόπουλου, *Δοκίμια θεωρίας και διδακτικής της Ιστορίας*, σσ. 219-221

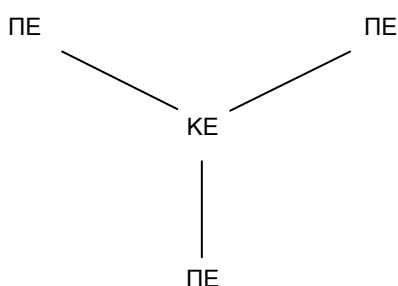
Άσκηση για το σχολείο

«Οι πρόσφυγες»

Να μελετήσετε το σχετικό παράθεμα από το έργο της Διδώς Σωτηρίου «Οι νεκροί περιμένουν» (σ. 197 του σχολικού σας βιβλίου) και να επιλέξετε την, κατά τη γνώμη σας, κεντρική έννοια (ΚΕ) του αποσπάσματος.

Να θέσετε την ΚΕ που επιλέξατε ως κέντρο ενός άστρου από το οποίο να ξεκινούν τόσες ακτίνες όσες και οι περιφερειακές έννοιες (ΠΕ) που επισημαίνετε στο κείμενο και οι οποίες έχουν σχέση με την ΚΕ. Να τοποθετήσετε στα άκρα των ακτίνων τις ΠΕ. Στη συνέχεια να διατυπώσετε τη σχέση μεταξύ ΚΕ και ΠΕ.

Ένα ενδεικτικό σχήμα μιας τέτοιας εργασίας είναι το ακόλουθο:

(Ο αριθμός των ακτίνων, δηλαδή των περιφερειακών εννοιών, εξαρτάται κάθε φορά από το κείμενο που μελετούμε αλλά και από εμάς τους ίδιους ως αναγνώστες.)

Εργασία για το σπίτι

«Η δικαίωση της μικρασιατικής εκστρατείας»

Να μελετήσετε το σχετικό παράθεμα από το άρθρο του Θ. Ξύδη «*Η δικαίωση της μικρασιατικής εκστρατείας*» (σσ. 198-199 του σχολικού σας βιβλίου) και να σχηματίσετε ένα άστρο με κέντρο την, κατά τη γνώμη σας, κεντρική έννοια (ΚΕ) του κειμένου και ακτίνες τις περιφερειακές έννοιες (ΠΕ) που σχετίζονται με την ΚΕ.

Στη συνέχεια να συνθέσετε ένα σύντομο ιστορικό κείμενο (περίπου 150 λέξεων) βάσει των ΠΕ.

Να συζητήσετε με τους συμμαθητές σας τις δικές τους επιλογές.

Εργασία για το σπίτι

«Η δικτατορία του Θ. Πάγκαλου»

Να μελετήσετε τις σχετικές πηγές στις σελίδες 201-202 του σχολικού σας βιβλίου και να συγκρίνετε τις εκτιθέμενες απόψεις.

Άσκηση για το σχολείο

«Η εξωτερική πολιτική του Ελ. Βενιζέλου»

Να μελετήσετε τη σχετική πηγή στις σελίδες 204 και 206 του σχολικού σας βιβλίου και να σχηματίσετε ένα άστρο με κέντρο την, κατά τη γνώμη σας, κεντρική έννοια (ΚΕ) του κειμένου και ακτίνες τις περιφερειακές έννοιες (ΠΕ) που σχετίζονται με την ΚΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη σας ότι το κείμενο είναι απόσπασμα από προεκλογική ομιλία του Ελ. Βενιζέλου (1928), να κρίνετε κατά πόσο υλοποίησε τις διακηρύξεις του στο διάστημα της πρωθυπουργίας του: 1928-1932.

Άσκηση για το σχολείο

«Οι ιδέες του Ελ. Βενιζέλου για το εκπαιδευτικό πρόβλημα της χώρας»

Να μελετήσετε τη σχετική πηγή (σ. 206 του σχολικού σας βιβλίου) και να επισημάνετε: α) τον κύριο σκοπό της εκπαιδευτικής πολιτικής του Βενιζέλου
β) τα μέτρα με τα οποία πιστεύει ότι θα επιτευχθεί αυτός ο σκοπός.

Εργασία για το σπίτι

«Το ιδιώνυμο»

Να μελετήσετε τα αποσπάσματα από τις σχετικές συζητήσεις που έγιναν στη Βουλή (σσ. 206 και 208 του σχολικού σας βιβλίου) και να καταγράψετε τα επιχειρήματα με τα οποία κάθε πλευρά υποστηρίζει τις απόψεις της.

Εργασία για το σπίτι

Να συντάξετε έναν χρονολογικό πίνακα με θέμα:

«ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΩΣ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ»

Εργασία για το σπίτι

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936) υπήρξε ο πολιτικός που η προσωπικότητά του σφράγισε την πορεία της Ελλάδας από το 1910 έως το 1936.

- Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να συγκρίνετε την εξωτερική πολιτική που ακολούθησε ο Ελευθέριος Βενιζέλος στις δύο περιόδους που διακυβέρνησε τη χώρα.
- Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους ο Ελ. Βενιζέλος, κατά την πρώτη πρωθυπουργία του, επεδίωξε στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής την πραγματοποίηση της Μεγάλης Ιδέας.

Εργασία για το σπίτι

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Να μελετήσετε τις πηγές που παρατίθενται στις σελίδες 211-214 του σχολικού σας βιβλίου και να παρουσιάσετε:

- τις ανησυχίες του Ε. Βενιζέλου.
- τα σχέδια των δύο πρωταγωνιστών, Στ. Σαράφη και Δ. Καμμένου.
- τις καταγγελίες του Παν. Τσαλδάρη.
- την άποψη του Γ. Βλάχου.

Εργασία για το σπίτι

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Ι. ΜΕΤΑΞΑ

Αφού διαβάσετε, στις σελίδες 224-228 του σχολικού σας βιβλίου, τους λόγους και τα αποσπάσματα από το προσωπικό ημερολόγιο του Ι. Μεταξά, να σκιαγραφήσετε την πολιτική του και τις απόψεις του για τον ελληνικό πολιτισμό.

Άσκηση για το σχολείο

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

- Να συζητήσετε την άποψη:

"Ο Ελευθέριος Βενιζέλος εσκέπτετο δια λογαριασμόν όλων των Ελλήνων".

Γρ. Δαφνή, Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, τ. Β', σ. 411

Άσκηση για το σχολείο

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (Μάιος 1936)

Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά την εικόνα και διαβάσετε την καταγγελία του Θ. Σοφούλη, που παρατίθενται στη σελίδα 220 του σχολικού σας βιβλίου, να συζητήσετε:

- Τους λόγους που οδήγησαν τους καπνεργάτες σε απεργία.
- Τον αντίκτυπο που είχε στον ελληνικό λαό η καταστολή της.
- Την αντίδραση των πολιτικών κομμάτων.

Άσκηση για το σχολείο

Στη δεκαετία 1920-1930 το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, που είχε ιδρυθεί το 1918, αναπτύσσεται και σημειώνει μια αξιόλογη πολιτική παρουσία και στο κοινοβούλιο και ευρύτερα στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας.

- Να εξηγήσετε την άνοδο της επιρροής του Κ.Κ.Ε., λαμβάνοντας υπόψη σας:
  - α) την ιδεολογία και τη στάση του Κ.Κ.Ε. απέναντι στο κοινωνικό σύστημα που επικρατούσε
  - β) τις κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις της περιόδου αυτής.

Άσκηση για το σχολείο

ΤΟ ΚΑΨΙΜΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Αφού διαβάσετε το αντίστοιχο κείμενο στις σελίδες 224-5 του σχολικού σας βιβλίου (Σπ. Λιναρδάτου, Η 4η Αυγούστου),

- Να σχολιάσετε την πράξη.
- Να την συγκρίνετε με παρόμοια παραδείγματα από άλλες στιγμές της ελληνικής ή ευρωπαϊκής ιστορίας.

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (από το βιβλίο της Γλώσσας, Β' τάξης Γυμνασίου)

1. Βιβλία στην πυρά (από τις εφημερίδες)

Τη νύχτα της 10ης Μαΐου 1933, ακριβώς 100 μέρες μετά την άνοδο του Αδόλφου Χίτλερ στην εξουσία, ρίχτηκαν στην πυρά, στην πλατεία της Όπερας του Βερολίνου, 2.000 βιβλία, "που αντιπροσώπευαν το μη γερμανικό πνεύμα". Παρόμοιες εκδηλώσεις σημειώνονταν ταυτόχρονα σε όλες τις πανεπιστημιούπολεις της Γερμανίας.

Ακούγοντας από το διαμέρισμά του, στο Μπεργκάσε, τη ραδιοφωνική αναμετάδοση αυτού του συμβάντος, ο Σίγκμουντ Φρόιντ, ο πατέρας της ψυχανάλυσης, πρόφερε αυτά τα λόγια: "Εκεί όπου καίνε σήμερα βιβλία, μια μέρα θα κάψουν ανθρώπους". Και η φράση αυτή βέβαια αποδείχτηκε προφητική.

Η τελετή της πλατείας της Όπερας θεωρήθηκε σ' ολόκληρο τον κόσμο σαν μια σκόπιμη επίσημη ενέργεια βαρβαρότητας. Ο Γερμανός συγγραφέας Χάινριχ Μαν, που είχε καταφύγει στη Γαλλία, έγραφε ένα άρθρο με τίτλο "Το καθεστώς των αποτυχημένων". Το οποίο αναδημοσιεύτηκε σε πολλές εφημερίδες άλλων χωρών. Αναφερόμενος στους νέους ηγέτες της πατρίδας του ο Μαν έγραφε: "Κανείς από αυτούς δεν είχε εργαστεί χρήσιμα σ' όλη του τη ζωή. Κανείς από αυτούς δεν είχε την παραμικρή δυνατότητα ανόδου, παρά μόνο με την καταστροφή και το μίσος. Το προσωπικό εύρημά τους, που τους ξεσκεπάζει εντελώς, είναι αυτή η πυρά, όπου έκαψαν τα βιβλία που ήταν ανίκανοι να γράψουν, τον πνευματικό θησαυρό από τον οποίο τους απέκλειε η ίδια τους η ανεπάρκεια. Αποτυχημένοι..."

2. Μπέρτολτ Μπρέχτ: Το κάψιμο των βιβλίων (μφ Μ. Πλωρίτη)

Όταν διαταγή έβγαλε το καθεστώς να καούνε

Σε δημόσιες πλατείες τα βιβλία που

περικλείουν ιδέες ανατρεπτικές,

κι από παντού κεντρίζανε τα βόδια

να σέρνουν κάρρα ολόκληρα

με βιβλία για την πυρά, ένας εξορισμένος

ποιητής, ένας απ' τους καλύτερους,

διαβάζοντας των βιβλίων τον κατάλογο,

με φρίκη του είδε πως τα δικά του

τα είχαν ξεχάσει. Χίμηξε στο γραφείο του

με τις φτερούγες της οργής, κι έγραψε

στους τυράννους ένα γράμμα:

"Κάψτε με!" έγραφε με πένα ακράτητη, "κάψτε με!

Μ' αφήσατε έξω! Δεν μπορείτε να μου το κάνετε αυτό, εμένα!

Την αλήθεια δεν έγραφα πάντα στα βιβλία μου; Και τώρα

μου φερνόσατε σαν να 'μαι ψεύτης! Σας διατάζω:

Κάψτε με!